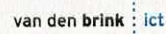
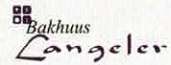

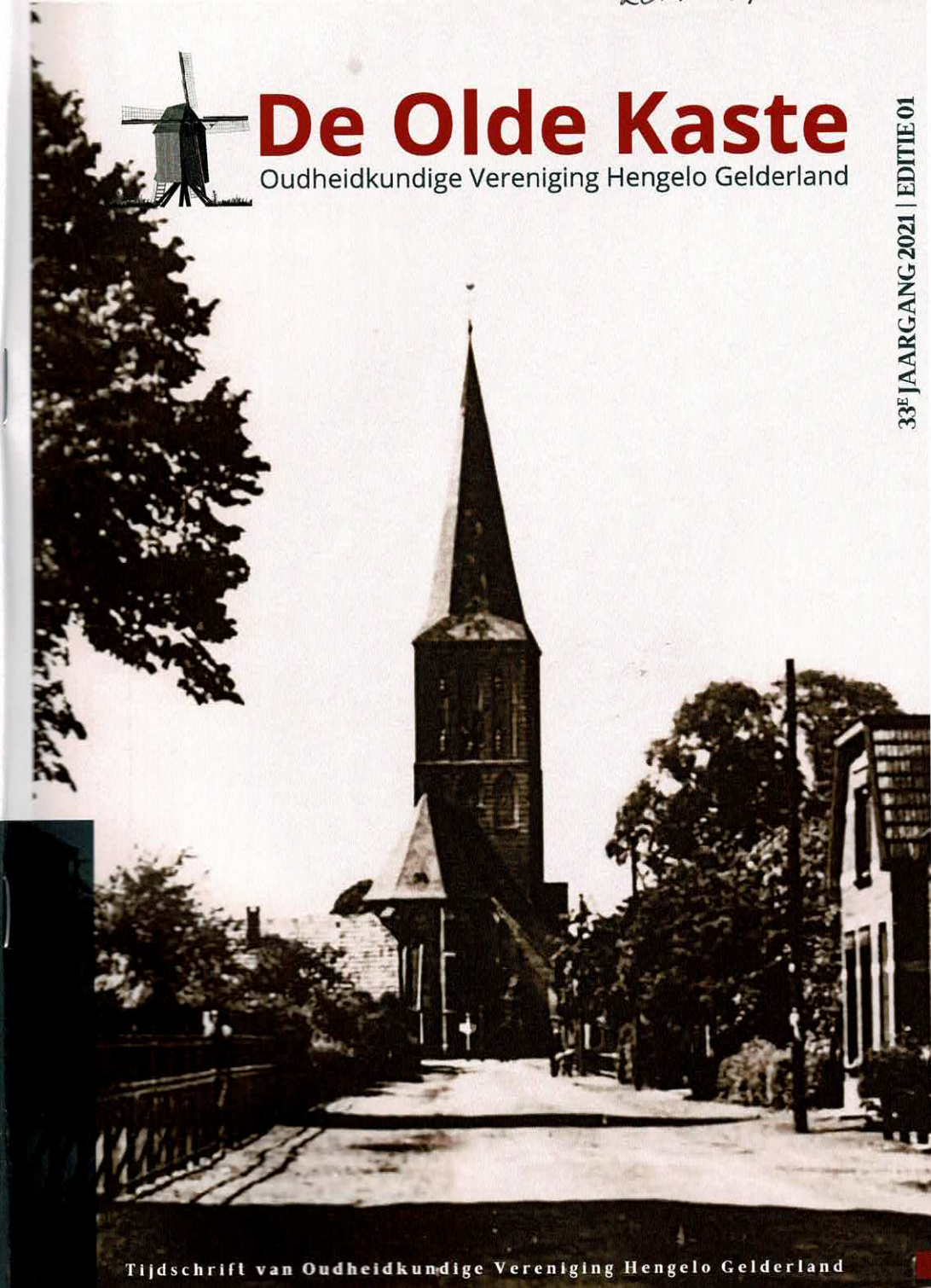
Sponsors

2021-01
De Olde Kaste

Oudheidkundige Vereniging Hengelo Gelderland

33^E JAARGANG 2021 | EDITIE 01

De Olde Kaste

Oudheidkundige Vereniging Hengelo Gelderland

De Olde Kaste is een 3-maandelijkse uitgave van de Oudheidkundige Vereniging Hengelo Gelderland, opgericht op 14 januari 1988.

De vereniging stelt zich ten doel, de beoefening van historie en volkskunde in de ruimste zin van het woord, in het bijzonder met betrekking tot de voormalige gemeente Hengelo Gelderland. Zij tracht haar doel te bereiken door het stimuleren en coördineren van activiteiten op genoemde terreinen, door het houden van bijeenkomsten, het vastleggen van onderwerpen welke betrekking

hebben op de gemeentelijke historie en door het uitgeven van het verenigingsblad "De Olde Kaste".

Het blad van de vereniging dat vier maal per jaar uitkomt is genoemd naar een standermolen genaamd De Olde Kaste. Deze molen stond tussen Hengelo en Keijenborg maar is inmiddels verdwenen. Geschriften tonen aan dat de molen hoogstwaarschijnlijk bewaard was gebleven, als er destijds een oudheidkundige vereniging was geweest. Zo is deze voormalige molen het symbool geworden van onze vereniging.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap bedraagt € 25,- per jaar. Het lidmaatschap voor meer leden op één adres is € 30,- per jaar. Bank: NL64 RABO 0327 4629 49 ten name van de Oudheidkundige Vereniging Hengelo Gelderland.

Aanmelden

Aanmelden kan door het invullen van het lidmaatschapsformulier en dit in te leveren bij de secretaris, Hofstraat 4, Hengelo Gld. Het formulier is te verkrijgen bij het secretariaat of te downloaden op de website, www.deoldekaste.nl

Inhoudsopgave

33^E JAARGANG 2021 | EDITIE 01

04	Van het Bestuur	pag. 04
05	Toen & Nu	pag. 05
06	33 ^e Algemene Ledenvergadering Bestuur	pag. 06
07	32 ^e Algemene Ledenvergadering Verslag	pag. 07
10	Jaarverslag 2020	pag. 10
12	Exploitatie overzicht	pag. 12
13	Vermogenspositie	pag. 13
14	Toelichting op de jaarrekening 2020 en de begroting 2021	pag. 14
16	Huishoudelijk reglement	pag. 16
20	Hengelose Joodse Gemeenschap Deel 3 Henk Teeuwen	pag. 20
28	Aaltje Bannink laat zich niet verleiden Alice Garritsen	pag. 28

VAN HET BESTUUR

Nog steeds Corona, hoor ik u al zuchten, ja inderdaad. Na de Lock-down hebben we nu de avondklok en hebben velen van ons nog geen oproep voor de vaccinatie gehad. Vorig jaar werd een week na de Algemene Ledenvergadering de Lock-down afgekondigd en Nederland ging op slot. Gelukkig konden we met een gedeeltelijk nieuwe bezetting in het bestuur aan de slag. Echter van normaal vergaderen kwam weinig terecht, maar door gebruik te maken van de moderne technieken konden we op gezette tijden toch overleg plegen.

Normaal gesproken is de eerste Olde Kaste van het nieuwe jaar geheel gewijd aan de Algemene Ledenvergadering. Ook deze keer vindt u alle stukken die nodig zijn voor deze vergadering. Maar nu is het aangevuld met andere artikelen zodat we weer 32 pagina's hebben. Ook leest u hoe de Algemene Ledenvergadering dit jaar plaats vindt en op welke wijze u hier aan kunt deelnemen.

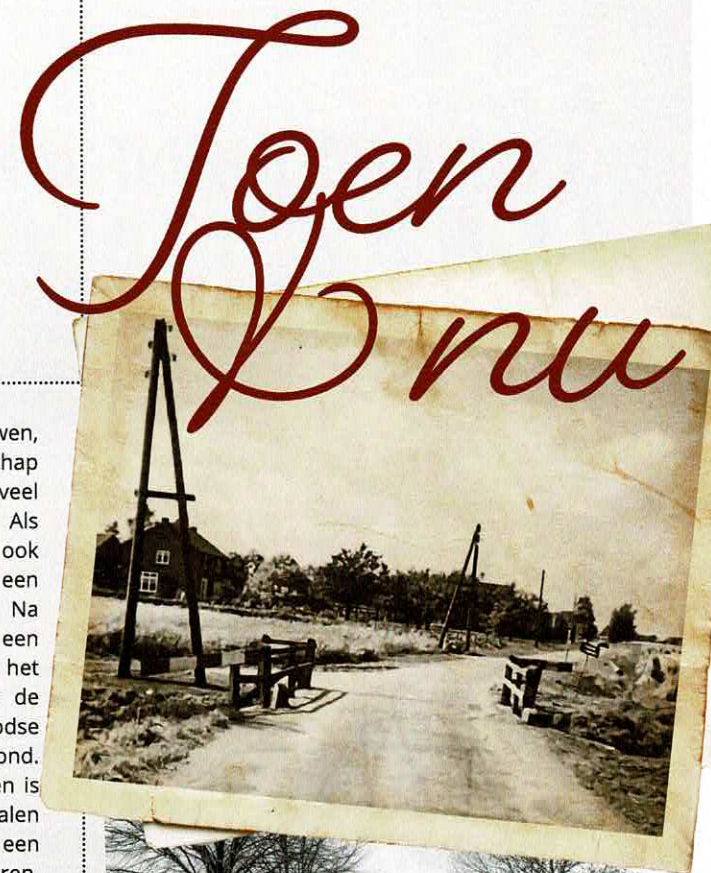
Hoe onze activiteiten dit jaar eruit gaan zien is erg onzeker en geheel afhankelijk hoe het Covid-19 virus zich zal gaan gedragen. De activiteitencommissie heeft wel een voorlopig programma gemaakt, maar zoals het er nu uit ziet, zal het zeker voorjaar worden en misschien nog wel later, voordat er weer ledenavonden kunnen worden georganiseerd. Dit geldt ook voor onze excursie.

Zoals u ongetwijfeld, gehoord of gelezen heeft is er een tweede album met historische plaatjes uitgegeven. We hopen dat de verzamelaars net zo enthousiast reageren als bij het eerste boek. Deze keer zijn er 100 gratis lidmaatschappen tussen de stickers verstopt. Wanneer u de gelukkige bezitter van een gratis lidmaatschap wordt, mag u er iemand anders gelukkig mee maken.

De lezing van Henk Teeuwen, over de Joodse gemeenschap in Hengelo heeft erg veel reacties opgeleverd. Als bestuur zijn we dan ook van mening dat hierop een vervolg moet komen. Na overleg is besloten om een digitale wandeling door het dorp te maken, langs de plekken waar onze joodse Hengeloërs hebben gewoond. Via moderne hulpmiddelen is het mogelijk om de verhalen te vertellen die bij een dergelijke wandeling horen. Op onze website vindt u meer informatie over deze wandeling. Ook heeft het bestuur bij de gemeente Bronckhorst aandacht gevraagd voor het monument aan de Synagogestraat.

We zijn in overleg met de gemeente om het monument de aandacht en uitstraling te geven die het verdient. Tot slot wens ik u veel leesplezier met deze Olde Kaste. ■

Frans Geurtsen
Voorzitter

**Dit is in de Reigersvoort
bij de grens van de
voormalige gemeente
Hengelo Gld. en Steenderen,
bij de Kleine Beek.**

BIJZONDERE

33^e ALGEMENE LEDENVERGADERING

**GEKANSELD
OM CORONA!**

**Oorspronkelijk gepland op
donderdag 11 maart 2021 aanvang
20.00 uur. Ons Huis Beukenlaan 30.**

Volgens de statuten zijn we verplicht jaarlijks, binnen drie maanden na afloop van het boekjaar via een ledenvergadering rekening en verantwoording af te leggen aan de leden. Omdat we geen onnodig 'corona' risico willen lopen vragen we uw medewerking en goedkeuring voor de volgende werkwijze:

- Het bestuur levert de jaarstukken zoals gewoonlijk aan via De Olde Kaste.
- We vragen uw opmerkingen/vragen digitaal door te geven via e-mail secretaris@deoldekaste.nl (uiterlijk 6 maart 2021).
- Het bestuur zal antwoorden via de mail (aan iedereen waarvan het e-mail adres bekend is).
- Het bestuur organiseert een digitale ZOOM vergadering op donderdag 11 maart om 20.00 uur. Als u hieraan wilt deelnemen graag aanmelden bij de secretaris, uiterlijk 6 maart 2021.
- Het bestuur verspreid vervolgens per mail het concept verslag van deze ALV.
- En natuurlijk kunt u het bestuur telefonisch bereiken (voor nummers zie De Olde Kaste).

Agenda:

1. Jaarrede voorzitter
Frans Geurtsen.
2. Notulen 32ste algemene vergadering (5 maart 2020).
3. Jaarverslag 2020.
4. Jaarrekening 2020
 - Exploitatierkening.
 - Verslag kascommissie.
Henk Liesting en Joop Rondeel.
 - Benoeming kascommissielid (aftredend Henk Liesting). Het bestuur stelt voor in zijn plaats de heer Rob Mullink te benoemen.
5. Begroting 2021.
6. Actualisering Huishoudelijk Regelement .
7. Bestuursverkiezing:
Aftredend zijn: Elise Harmsen, Gert Harmsen en Pieter Gerrits. Zij stellen zich weer herkiesbaar. Tot 5 dagen voor aanvang van de vergadering kunnen leden tegenkandidaten schriftelijk bij de secretaris indienen.

Namens het bestuur, blijf gezond! ■

Joop Brugman
Secretaris

VERSLAG

32^e ALGEMENE LEDENVERGADERING

DONDERDAG 5 MAART 2020.

Aanwezig:

47 personen waaronder de bestuursleden Frans Geurtsen, Gerdien Mullink, Elise Harmsen, Pieter Gerrits, Gert Harmsen en Karel Cornegoor.

Afwezig met kennisgeving:

Gert Wenneke, Rob Weetink, Henry en Riet Beute en Henk te Brake.

1. **Opening:** Voorzitter opent de vergadering om 20.00 uur en heet iedereen welkom.
 - **Mededelingen:** de koffie en thee bij binnenkomst is niet voor rekening van de vereniging, maar wordt aangeboden door Mart Riethorst van "Ons Huis". Hiervoor hartelijk dank.
 - Toegevoegd agendapunt 5a (aanpassing contributie).

Jaarrede voorzitter:

- De vergadering houdt 1 minuut stilte voor de overleden leden in het afgelopen kalenderjaar.
- Door 1^e boek AH hebben we de vereniging op de kaart gezet. Velen in het dorp waren druk met plaatjes sparen en gingen bij elkaar op de koffie om te ruilen.
- Er wordt een 2^e boek gemaakt. We zijn weer op zoek naar nieuwe verhalen, bij voorkeur verhalen die nog niet eerder gepubliceerd zijn.
- Aan de grote excursie naar Bunnik werd deelgenomen door een groot aantal leden. In verleden gingen 20 á 30 leden mee op excursie, de laatste jaren worden dat er steeds meer 30 á 40. We proberen nu de andere Historische Verenigingen er bij te betrekken om de bus vol te krijgen (tot 49 personen). Ook de verenigingsavonden worden steeds beter bezocht.
- Voorzitter bedankt de dames van de activiteitencommissie voor hun inzet in het afgelopen jaar. Tijdens de Openmonumentendag Bronckhorst 2019 werd de locatie Spalstraat 10, waar een expositie en fototentoonstelling 'wederopbouw' was ingericht, goed bezocht.
- Eind 2019 moesten we verhuizen omdat Spalstraat 10 werd verhuurd. Nieuwe tijdelijke ruimte gevonden aan de Spalstraat 28a. Voormalige videotheek. Gesprek met bibliotheek voortgezet. Maar partners denken al snel aan marktconforme huurprijzen, voor ons niet op te brengen.
- Ledenaantal is in 2019 in totaal gegroeid met 2 leden. Streven is te groeien naar 300 leden.
- En dan nog een erg dankjewel aan de bezorgers van De Olde Kaste. Is een enorme besparing op portokosten!

- Speerpunten komend jaar:
 - » Bevrijdingsnummer: komt rond 1 april uit.
 - » Wandeltocht in dorp met informatieboekje.
 - » 5 nieuwe tegels.
 - » Er wordt gewerkt aan een nieuwe website.
- De heer Gert Wenneke heeft ook voor deze algemene vergadering weer veel werk verricht, net zoals hij de afgelopen 15 jaar heeft gedaan. Meestal in de dubbelfunctie van secretaris/penningmeester. Hij is aftredend en niet herkiesbaar. Het bestuur stelt de vergadering voor als erkenning de heer Wenneke te benoemen tot LID VAN VERDIENSTE. De vergadering gaat met applaus van harte akkoord.
- 2. **Notulen ALV 2019:** Goedgekeurd en vastgesteld, met dank aan de secretaris.
- 3. **Jaarverslag 2019:** Goedgekeurd en vastgesteld, met dank aan de secretaris.
- 4. **Jaarrekening 2019:**
 - **Exploitatierkening:** Geen opmerkingen.
 - **Verslag kascommissie:** Henk Liesting doet mede namens Reint Weustenenk, verslag van de controle op 30 januari j.l. Het viel op dat 75% van de leden een automatische incasso heeft afgegeven en dat spaart kosten. De financiële stukken zijn in orde bevonden en onder applaus verleent de vergadering decharge aan penningmeester Gert Wenneke. Joop Rondeel wordt aangewezen als opvolger van Reint Weustenenk in de kascommissie.
- 5. **Begroting:**
 - Begroting ledenavonden wordt verhoogd met € 1000.- tot €1500. Noodzakelijk gezien de grote opkomst op de ledenavonden.
- 5a. **Contributieverhoging:**
 - Contributie wordt vastgesteld voor enkele leden op € 25 en voor gezinsleden € 30. Vergadering gaat akkoord. Bestuur kijkt nog eens naar feitelijke situatie rondom de beschrijving 'meerdere personen op één adres'.
- 6. **Bestuursverkiezing:**
 - Uitbreiding naar 9 leden. Aftredend Gert Wenneke en Karel Cornegoor. Gert Wenneke is niet herkiesbaar. Karel Cornegoor stelt zich wel herkiesbaar en wordt herkozen d.m.v. applaus.
 - Twee nieuwe bestuursleden worden voorgedragen. Henk te Brake en Joop Brugman. Zij worden met applaus begroet en aangenomen. Voorzitter heet hen van harte welkom in het bestuur.
 - 9e plaats blijft vacant, maar wordt niet ingevuld. Geen directe noodzaak.

- 7. **Rondvraag:**
 - Rob Mullink vraagt of er een financiële vergoeding is afgesproken met AH voor het plaatjesboek. 1e boek geen bijdrage. 2e boek brengt € 1000 op.
- 8. **Pauze:**
 - Voorzitter kondigt om 20.35 uur de pauze aan.
- 9. **Na de pauze:**
 - Oude voorwerpen met een verhaal. Presentatie Gerdien Mullink en Betsie Abbink. Diverse leden vertellen over allerlei voorwerpen en zaken:
 - » Henk Waarlo: cijnsplichtige, broodweging en tegel (ontwerp Paulien en Bertie Gasseling) als waardering.
 - » Eddy Geurtsen: Duitse boekjes.
 - » Joop Rondeel: wegen met unster en bascule.
 - » Dick Berendsen: Een tas met timmergereedschap.
 - » Trudy Hulshof: Pop-up boeken.
 - » Gert Harmsen: restauratie boerderij.
 - » Harrie Langwerden: de eierkist en de koolschaaf met drie messen.
 - » Henk Leusink: lampen, fietsplaatjes, griffel (eigenlijk een heel museum).
- 10. **Sluiting:**
 - Om 22.20 uur sluit de voorzitter de avond af met de mededeling dat de volgende ledenavond op 16 april a.s. wordt gehouden en bedankt iedereen voor de aanwezigheid en wenst iedereen wel thuis.

Met dank aan Karel Cornegoor. ■

Joop Brugman
Secretaris

JAARVERSLAG 2020

**Helaas gooide corona roet in het mooie programma.
Toch is er nog veel werk verzet!**

1. **De tijdelijke ruimte** Spalstraat 28a is als noodplek ingericht.
 - zoektocht naar definitieve, betaalbare ruimte gaat door.
2. **Programma 2020**
 - a. 5 maart jaarvergadering 2020.
 - b. vier bestuursvergaderingen.
 - c. activiteiten Operatie Plunder, Smokkel en commiezen route, Achterhoekse avond, Excursie Botenhuis en kerstavond gecancelld i.v.m. Corona.
 - d. presentatie Boeren, Burgers en Buitenlui (Ineke Hissink - Kapper 24 sept.).
 - e. De Joodse Gemeente van Hengelo Gld door Henk Teeuwen (nov. opname R. Kreunen).
3. **Oorlogswandeling**
 - a. boekje gemaakt oorlogswandeling versie 1: bij AH werden 150 exemplaren afgehaald!
 - b. boekje oorlogswandeling versie 2 voorzien van foto's. Op website beschikbaar.
 - c. wandelroute op website beschikbaar, zie www.deoldekaste.nl/oorlogswandeling.
4. **De Olde Kaste communicatie**
 - a. nieuwe vormgeving verenigingsblad De Olde Kaste.
 - b. vier uitgaven De Olde Kaste uitgegeven.
 - c. nieuwe website www.deoldekaste.nl: webmaster Toon Roelofsen.
5. **Video's op website bewerkt en geplaatst:**
 - a. Video 'Kiek'n Hoe 't Was En Is In Hengel' uit 2007 voorzien van namen van deelnemers.
 - b. De Soldaotenkiste, een boerenzoon in Nederlands Indië.
 - c. Donderdag 5 november Henk Teeuwen Joodse gemeenschap in Hengelo (Rudie Kreunen).
 - d. Interviews door Bertus Lubbers (Bolknak) over mobilisatie 1939 met 8 Hengeloërs.
6. **Bijna 3000 edities DE RECLAME 1946-2002** op website bewerkt en geplaatst.
7. **Medewerking aan acties AH**
 - a. foto's voor mokken aangeleverd.
 - b. foto's voor verjaardagskalender aangeleverd.
 - c. foto's voor fotoboek deel 2 aangeleverd (uitgave februari 2021).

8. **Fototelgeline** met vijf tegels uitgebreid (binnenkort ook als wandelroute op website).
9. **Torenuurwerk** uit Remigiuskerk opgehaald en naar ons tijdelijk onderkomen gebracht.
10. **Park de Bleijke**: Twee keer per jaar meegewerkt aan onderhoud.
11. **Bijdrage RABO kalender** onderwerp: Oorlogswandeling.

Ledenaantal

In 2020 zijn er diverse in- en uitschrijvingen geweest, maar is het ledenaantal per saldo weer licht gegroeid. Het overzicht over de laatste jaren:

SOORT	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020
Leden	98	96	99	96
Familieleden	78	74	93	100
Bestuursleden	6	6	6	8
Ereleden	1	1	1	1
Leden van verdienste	4	4	4	5
Totaal	185	201	203	210

De vereniging werd in 2020 in haar werk ondersteund door 12 sponsors, waarvan 1 in natura bijdraagt. Verder ontvingen 14 instanties, (b.v. buurtverenigingen) ons verenigingsblad "De Olde Kaste". ■

EXPLOITATIE OVERZICHT

INKOMSTEN:	Rek. 2018	Rek. 2019	Begr. 2020	Rek. 2020	Begr. 2021
Contributies	€ 4.649,50	4.941,75	5.490,00	5.493,00	5.625,00
Sponsoring	€ 1.292,65	1.818,45	550,00	770,00	1.600,00
Opbrengst routeboekjes tphk	€ -	-	-	205,50	-
Subsidies / donaties	€ -	-	-	250,00	-
Verkoop boeken	€ 10,50	14,00	-	44,00	-
Rentebaten	€ 48,5	0,80	1,00	-	-
Excursies	€ 1.601,00	1.769,00	2.000,00	-	2.000,00
Ledenavonden	€ 59,00	224,00	50,00	-	-
Overige opbrengsten	€ 710,05	44,75	-	1.263,60	-
Totaal	€ 8.371,22	8.812,75	8.091,00	8.026,10	9.225,00

UITGAVEN:	Rek. 2018	Rek. 2019	Begr. 2020	Rek. 2020	Begr. 2021
De Olde Kaste	€ 2.212,44	2.191,42	2.300,00	2.799,43	3.000,00
Ledenavonden	€ 2.031,06	1.731,08	1.550,00	912,40	1.750,00
Excursies- kosten	€ 1.772,73	2.061,48	2.000,00	-	2.000,00
Huisvesting	€ 385,68	862,32	750,00	-	750,00
Bestuurskosten	€ 265,51	158,67	250,00	19,73	250,00
Kantoor- en automatiseringskosten	€ 488,21	-	50,00	798,14	750,00
Inventariskosten	€ -	-	-	80,50	200,00
Verzekering	€ 139,43	124,03	140,00	124,03	150,00
Contributies / bijdragen	€ 404,07	314,47	444,00	201,00	200,00
Rente en bankkosten	€ 157,27	124,39	135,00	109,43	120,00
Exploitatieresultaat	€ 514,82	1.101,89	615,00	2.981,44	55,00
Totaal	€ 8.371,22	8.669,75	8.234,00	8.026,10	9.255,00

VERMOGENSPOSITIE

PER 31 DECEMBER 2020

ACTIVA:	31 dec. 2020	31 dec. 2019
Kas	€ 100,00	-
Rabobank rek.crt.	€ 4.702,82	221,00
Rabobank spaarrekening	€ 1.900,00	3.500,38
Rabobank Fonds Hissink	€ 4.169,72	4.169,72
Totaal	€ 10.872,54	7.891,10

PASSIVA:	31 dec. 2020	31 dec. 2019
Vermogen begin boekjaar	€ 7.891,10	6.789,21
Resultaat boekjaar	€ 2.981,44	1.101,89
Vermogen einde boekjaar	€ 10.872,54	7.891,10
Totaal	€ 10.872,54	7.891,10

TOELICHTING OP DE JAARREKENING 2020 EN DE BEGROTING 2021

Jaarrekening 2020

De activiteiten van de vereniging zijn in het jaar 2020 in belangrijke mate beïnvloed door de Corona-pandemie. Hierdoor konden de meeste geplande activiteiten geen doorgang vinden en dat zie je ook terug in de financiële gegevens. Door wisseling van penningmeester zie je ook een wat andere rubricering van de cijfers, maar dat heeft uiteraard geen invloed op de uiteindelijke uitkomsten.

Exploitatieoverzicht 2020:

De contributie ontvangsten zijn conform de begroting. De sponsoring is wat hoger door extra ontvangen bijdragen voor een kleurenitgave van De Olde Kaste. Er is in 2020 geen excursie georganiseerd zodat die inkomsten en uitgaven niet hebben plaatsgevonden. De opbrengst routeboekjes betreft verkochte boekjes van de tegelroute. De donatie ad. € 250 betreft een corona-ondersteuning door de Rabobank. Onder de post overige opbrengsten is € 1.000 opgenomen die we ontvangen hebben voor het aanleveren van foto's t.b.v het fotoboek van AH Wansink. Het overige bedrag van de overige opbrengsten betreft een ontvangen bijdrage inzake de wandeling 75 jaar Bevrijd Hengelo Gld.

Bij de kosten zien we een toename van de kosten voor de uitgaves van De Olde Kaste; reden hiervoor is o.a. de nieuwe vormgeving en drukker en tevens zijn bij de laatste uitgave meer pagina's opgenomen waardoor de kosten zijn toegenomen. De kosten voor de ledenavonden zijn veel lager doordat de meeste avonden moesten worden afgezegd i.v.m. Corona. Er zijn in 2020 geen kosten in rekening gebracht voor de huisvesting. Doordat de bestuursvergaderingen door Corona beperkt of online hebben plaatsgevonden zijn de bestuurskosten gering. In de kantoor- en automatiseringskosten zitten de portokosten, de kosten van de website en ledenadministratie en wat kantoorbenodigdheden.

Door de meer-opbrengsten van o.a. het fotoboek, verkoop routeboekjes, ontvangen ondersteuning Rabo, de lagere kosten door minder activiteiten en door goedkope huisvesting is er in 2020 een positief resultaat behaald van € 2.981,44.

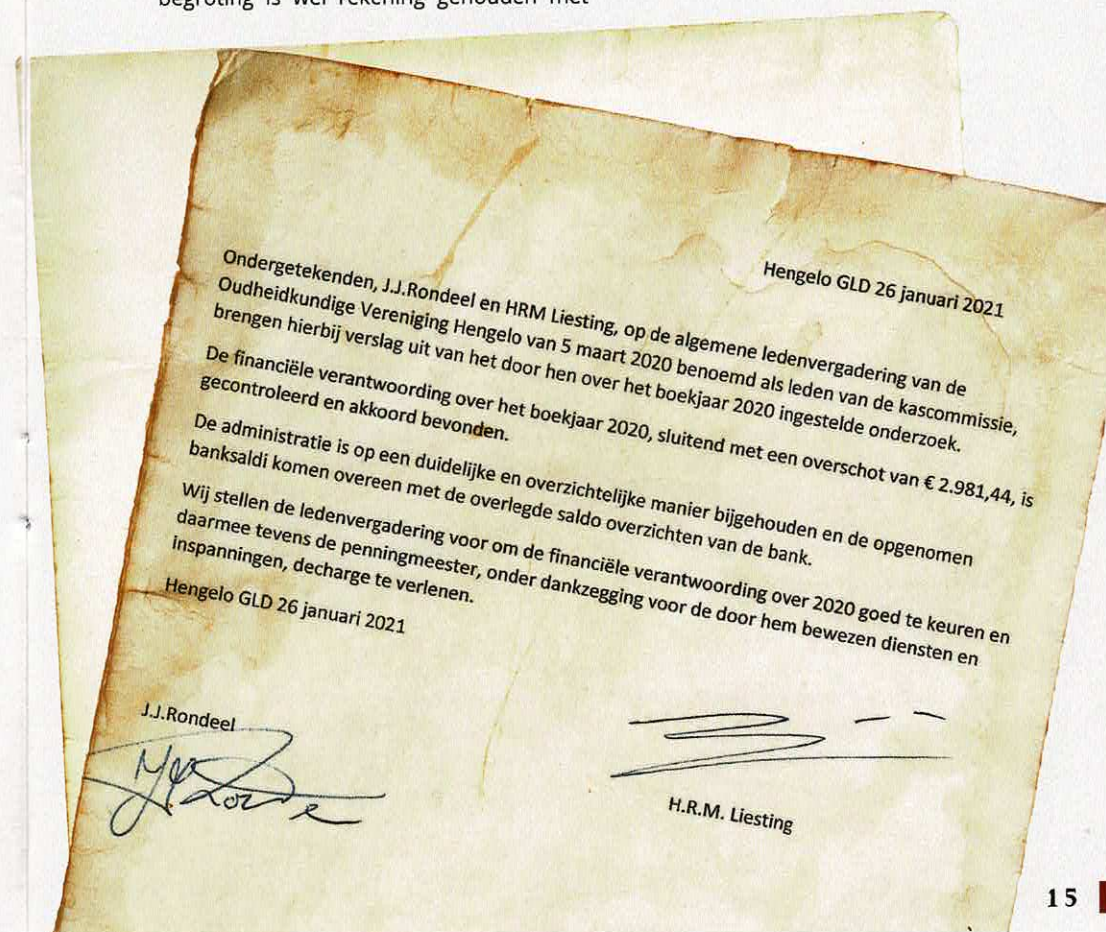
Uit de vermogenspositie per ultimo 2020 blijkt dat het eigen vermogen gestegen is van € 7.891,10 naar € 10.872,54 per 31 december 2020.

Begroting 2021

Het bestuur stelt voor om de contributie voor 2021 gelijk te houden, nl. € 25 voor leden en € 30 voor gezinsleden. De contributie opbrengst is begroot op het aantal leden per aanvang 2021 nl. 99 leden á € 25 en 105 gezinsleden á € 30. De sponsoring is hoger opgenomen door het aantrekken van hoofdsponsor AH Wansink te Hengelo Gld.

Door de heersende Corona-crisis is het nog ongewis welke activiteiten er in 2021 georganiseerd kunnen worden. In de begroting is wel rekening gehouden met

een excursie in 2021, echter daarbij zijn de opbrengsten en de kosten gelijk. De kosten voor de Olde Kaste betreffen 4 uitgaves in 2021. Bij het begroten van de kosten ledenavonden is uitgegaan van 5 activiteiten. De kosten voor huisvesting zijn begroot op € 750 hetgeen een fictief bedrag is. Het is nog onzeker voor hoe lang het pand Spalstraat 28a te Hengelo Gld. gebruikt kan worden en waar we daarna terecht kunnen. De overige kosten zijn gebaseerd op de gemaakte kosten in het verleden. ■

HUISHOUDELIJK REGLEMENT

ALS BEDOELD IN ARTIKEL 8 VAN DE STATUTEN
VAN "OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING HENGLO
GELDERLAND" VASTGESTELD IN DE ALGEMENE
LEDENVERGADERING VAN 11 MAART 2021

ALGEMEEN

Artikel 1.

De vereniging stelt zich overeenkomstig artikel 2.1 van de statuten ten doel de beoefening van historie en volkskunde in de ruimste zin van het woord, in het bijzonder met betrekking tot de voormalige gemeente Hengelo Gld.

LEDEN

Artikel 2.

- a. De vereniging onderscheidt volgens de statuten:
- gewone leden
 - ereleden en via het huishoudelijk reglement leden van verdienste

Ereleden en leden van verdienste hebben zich bijzonder verdienstelijk gemaakt voor de vereniging en worden op voordracht van het bestuur, door de algemene vergadering met algemene stemmen benoemd.

- b. Daarnaast kent de vereniging: donateurs; zij nemen niet deel aan de verenigingsactiviteiten en ontvangen geen verenigingsblad, doch ondersteunen de vereniging door een jaarlijkse financiële bijdrage van minimaal €10,- jaarlijks door de algemene vergadering vast te stellen.
- c. Sponsors. De vereniging kan financieel ondersteund worden door sponsors. Hun bijdrage wordt door het bestuur vastgesteld. Sponsors ontvangen het verenigingsblad en worden vermeld in het verenigingsblad en op de website www.deoldekaste.nl

Artikel 3.

Leden verplichten zich tot het betalen van een door de algemene vergadering vast te stellen contributie voor het lopende jaar. Leden worden verzocht voor het voldoen van de contributie een machtiging aan de vereniging, i.c. de penningmeester af te geven; incasso geschiedt in één termijn.

Artikel 4.

De algemene vergadering stelt jaarlijks de contributie vast. Indien meerdere gezinsleden lid worden is gezinscontributie van toepassing. Ereleden en leden van verdienste zijn vrijgesteld van contributie.

Artikel 5.

Aanmelding dient te geschieden door middel van een aanmeldingsformulier bij de ledenadministratie of van de website www.deoldekaste.nl.

DAGELIJKS BESTUUR

Artikel 6.

Het dagelijks bestuur wordt gevormd door de voorzitter, secretaris en penningmeester. Het dagelijks bestuur is belast met:

- de voorbereiding van de bestuursvergaderingen;
- het (doen) uitvoeren van de besluiten van het bestuur;
- het nemen van besluiten met een spoedeisend karakter, welke achteraf door het bestuur dienen te worden geaccordeerd;
- overige noodzakelijke beheersdaden, waarbij de regels van de statuten en het huishoudelijk reglement in acht dienen te worden genomen.

Artikel 7.

De vereniging wordt - bij voorkeur - vertegenwoordigd door de voorzitter en de secretaris.

Artikel 8.

Aan de penningmeester wordt volmacht verleend alle handelingen te verrichten die nodig zijn voor een goede financiële administratie.

Artikel 9.

Het bestuur kan adviseurs benoemen, die aan de beraadslagingen kunnen deelnemen.

Artikel 10.

Het bestuur kan zich (op onderdelen) laten bijstaan door deskundigen, al of niet tegen een vergoeding.

Artikel 11.

De benoeming van adviseurs en inschakeling deskundigen wordt aan de leden in het jaarverslag bekend gemaakt.

WERKGROEPEN

Artikel 12.

Het bestuur kan werkgroepen benoemen. Minimaal één lid van een werkgroep/commissie dient tevens bestuurslid te zijn. Commissies zijn verantwoording schuldig aan het bestuur en doen derhalve in de bestuursvergaderingen regelmatig verslag.

BESTUURSVERGADERINGEN

Artikel 13.

De secretaris zendt de agenda ruim van tevoren (per e-mail) aan de bestuursleden toe. De agenda wordt opgesteld door de voorzitter en de secretaris. Daarnaast kunnen alle bestuurs- en adviserende leden punten inbrengen de vereniging betreffende.

Artikel 14.

De penningmeester brengt periodiek verslag uit aan het bestuur van de financiële stand van zaken.

ALGEMENE VERGADERINGEN

Artikel 15.

Een stemgerechtigd lid kan middels schriftelijke machtiging voor maximaal twee andere leden stemmen uitbrengen.

In de statuten staat bij 7.2: Een lid kan zijn stem door een daartoe gemachtigd ander lid doen uitbrengen. Een lid kan zich door maximaal twee leden doen vertegenwoordigen.

FINANCIËLE CONTROLE

Artikel 16.

De jaarrekening wordt jaarlijks gecontroleerd door een kascommissie bestaande uit twee door de algemene vergadering te benoemen leden welke geen deel mogen uitmaken van het bestuur. Elk jaar treedt één kascommissielid af. De zittingsperiode is maximaal twee jaar.

VERGOEDINGEN

Artikel 17.

Voor werkzaamheden door de (bestuurs)leden ten behoeve van de vereniging verricht wordt in principe geen vergoeding in geld of anderszins gegeven. Indien (bestuurs) leden kosten maken ten behoeve van de vereniging ter uitvoering van bestuurs- en/of commissiebesluiten, kunnen deze kosten worden gedeclareerd, onder overlegging van bijbehorende bonnen en/of kwitanties.

SLOT

Artikel 18.

Dit huishoudelijk reglement, of een wijziging daarin, treedt eerst in werking na vaststelling door de algemene vergadering.

Aldus vastgesteld in de bestuursvergadering van 1 december 2020

De voorzitter,

De secretaris,

.....
F. Geurtsen

.....
J. Brugman

Achter het koren gaat een kleine synagoge school

DE JOODSE GEMEENTE VAN HENGELO GLD

In een reeks van drie artikelen geeft Henk Teeuwen de lezer een beeld van het leven van de Joodse gemeente van Hengelo Gld.

In het derde en laatste deel neemt de schrijver u mee op een wandeling langs de huizen waar ooit Joodse families woonden en vertelt hij van de Joodse begraafplaats in het bos.

Joodse huizen en hun verhaal

Een winterdag in februari 2020. Het had geregend. De straten waren nog nat. Ik heb de auto neergezet ergens aan de Ruurloseweg.

Hier hebben ooit veel Joodse families gewoond zoals de oude slager Louis Philips. Hij woonde in het huis met het dakschild op nummer 6. Even verder woonde zijn zoon Simon op nummer 12. Dat waren nieuwe huizen indertijd.

Zijn buurman op nummer 10 was de bejaarde Levi Meijers met zijn vrouw Jetta Bamberg. Levie had een mooie stem die hij op sabbat maar wat graag liet horen.

Eén zoon van hun vijf zonen werd in het dorp Lowieke genoemd. Hij was gehandicapt en van een gedrongen gestalte en daarom is hij altijd thuis blijven wonen. Hij had een baantje als correspondent van de Graafschapsbode. Wilde je een advertentie plaatsen, dan moest je bij Lowieke zijn.

Op 8 oktober 1941 vonden in de hele Achterhoek razzia's plaats. Het was een zwarte dag. Zes

mannen werden in Hengelo opgepakt en kwamen in het concentratiekamp Mauthausen terecht. In korte tijd kwamen de doodstijdingen binnen en de gehandicapte Lowieke was de eerste die in Mauthausen de dood gevonden heeft.

Even verderop woonde Alexander Cohen met Sara Jacobs. Drie kinderen hadden zij. Van de jongste is een mooi jongensportret bewaard gebleven.

Hans was 13 jaar toen hij op 9 juli 1943 in Sobibor moederziel alleen de gaskamer betrad. Zijn ouders waren hem daar al wat weken eerder voorgegaan.

→
Foto Joods Monument

↑ Foto archief ECAL

In de Regelinkstraat vond ik op nummer 15 het huis waar Aron Meijers en Rebecca Jacobs hebben gewoond. Jaap Meijers was één van hun vier kinderen. Hij heeft de oorlog overleefd. Straks stel ik hem nog aan u voor.

Vervolgens ging ik de Vordenseweg op, tot ik voor het huis van Jacob Philips stond op nummer 8. Jacob was een sjocheet oftewel ritueel slachter. In de wereld van de koosjere levenswijze is dat een begrip.

Toen ben ik het dorp weer ingegaan tot ik bij de herenmodezaak van Frederiks aan de Spalstraat kwam. Hier zwaaide ooit de manufacturer Liefman Windmuller & Zoon de scepter om later het stokje over te dragen aan de gebroeders Emmanuel en Samuel Jacobs.

Op de gevel van het huis zag ik een lijn van mooie groen geglazuurde baksteen. Ooit een teken van welstand. De familie Jacobs nam in de Joodse gemeente van Hengelo een vooraanstaande plaats in, al was het maar in de rol van voorzanger op de hoge feesten. Maar ook in het dorpsleven heeft de familie Jacobs allerlei functies bekleed.

Achter het koren gaat een kleine synagoge school

↑ Foto van de schrijver

Op die beruchte achtste oktober 1941 zijn Samuel Jacobs en Philip Oeri de zoon van zijn broer Emmanuel opgepakt en naar Mauthausen gegaan een vreselijke dood tegemoet. Philip Oeri was een idealistische jongeman van achttien jaar. In Laag-Keppel volgde hij een landbouwopleiding. Hij wilde naar Palestina maar zover is het niet gekomen.

De overgebleven leden van de familie Jacobs zouden in 1943 onderduiken op Het Kervel. De oude moeder Etje Jacobs – de Groot bleef achter in de Spalstraat. Dat moet verschrikkelijk zijn geweest. Ze zou omkomen in de gaskamer van Sobibor op 30 april 1943. Ze was 84 jaar.

Van de onderduikers zouden alleen Leentje Jacobs - Frankenhuis met haar dochter Edith en Kitty Jacobs - Hillesum met haar dochter Hetty de oorlog doorstaan. Over hun lotgevallen kunt u lezen in het waardevolle boek van W.J.M. Hermans.

Als je even langs de winkel aan de Spalstraat gaat, kom je op de veemarkt van weleer. Daar staat aan de Veemarktstraat nummer 4 een dertigerjarenhuis. Hier woonden indertijd *de roodharige zusters*.

Zo werden ze genoemd in Hengelo. Ze hadden dan ook knalrood haar. Jans, Bertha en Rachel Philips. Rachel had een onechte zoon die Jacob heette. Niemand van hen heeft de oorlog overleefd.

Hun vader was de slager Samuel Philips die indertijd nog aan de Bleekstraat woonde. De familie Philips was een oud Joods geslacht waarvan de talrijke nakomelingen overal in de Achterhoek te vinden zijn geweest. De slager Samuel was één van hen.

↓ Foto archief ECAL

Foto van de schrijver →

Hengelo (G) Spalstraat

Tenslotte vond ik even verderop in de Spalstraat tegenover het deftige notarishuis van weleer het zijstraatje waar Abraham Philips woonde met zijn vrouw Henriette de Winter. Hij was een neef van Samuel. Brammetje werd hij genoemd. Hij deed handel in lommen, sikken en kalveren. Toen Abraham Philips op 30 april 1943 in Sobibor de dood vond, was hij 85 jaar.

Een echte slagersfamilie

Abraham Philips kwam uit een gezin waarvan vier broers altijd in Hengelo zijn blijven wonen. Het waren vrome Joden die op sabbath en de hoge feesten altijd in de sjoel te vinden waren en ze voerden een koosjer huishouden.

↑ Foto archief ECAL

Jacob Philips

De oudste van de vier broers was Jacob. Hij is in 1853 geboren en zou op latere leeftijd naar Leeuwarden verhuizen. De jonge Jacob was een vrolijk ventje en hield van muziek. In 1861 werd het muziekgezelschap Concordia opgericht en Jacob was van de partij. Het nieuwe gezelschap telde slechts acht blazers plus de kleine Co. Maar ook had het muziekkorps nog geen naam. Geen nood. Het gezelschap stond al gauw overal bekend onder de naam Acht man & Co.

In 1924 werd er een groots muziekconcoure georganiseerd. Jacob Philips was eregast en ontving een verguld zilveren medaille. Het portret is een detail uit een groepsfoto van die gelegenheid.

Philip Philips

Philip die ook Wijn werd genoemd leefde van 1863 tot 1936. Hij was getrouwd met Bertha Boninger die uit Dortmund kwam.

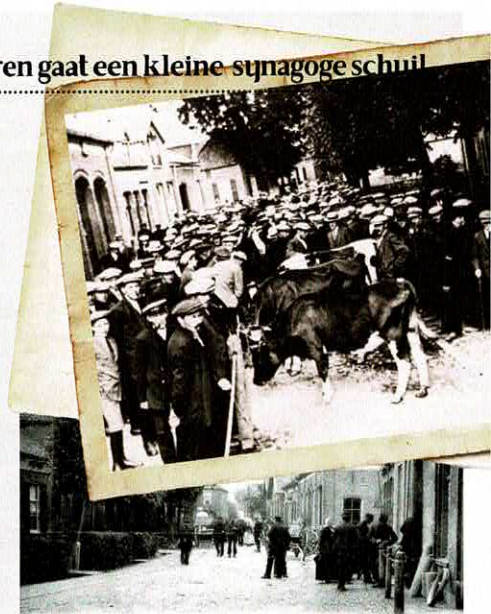
↑ Foto archief ECAL

Achter het koren gaat een kleine synagoge schuil

Er deden over hen, zoals dat gaat ook in een dorp als Hengelo, allerlei anekdotes de ronde. Al was het maar over die stier die aan het slagersmes van Philip Philips wist te ontsnappen. In doodsangst vluchtte hij door tuinen en over heggen terug naar de veilige stal. Tenslotte schoot de veldwachter het dier neer. Of dit nu wel zo koosjer was, vermeldt de geschiedenis niet.

Acht man & Co.

HENGELO (G). — Marktverkeer op de Hoofstraat.

↑ Raadhuisstraat foto's archief ECAL en Ellie en Harry Somsen

De slagerij van Philips stond aan de Raadhuisstraat. Op de foto het tweede huis rechts met het donkere venster. Ze hadden geen kinderen. Een achterneefje van Bertha is bij hen opgegroeid. Julius Löwenhardt heette hij. Later zou de slagerij worden verkocht en Julius ging de veehandel in. Julius en zijn vrouw Rosetta Samuel en hun kinderen Betty en Griete hebben de oorlog overleefd.

Philip was met hart en ziel voorzitter van de kleine Joodse gemeente van Hengelo. Een berichtje in het Nieuw Israelietisch Weekblad van 3 september 1915 vertelt dat Philip en Bertha ter gelegenheid van hun vijfentwintigjarig huwelijk aan de gemeente een vulkachel cadeau deden, zodat het in de winter lekker warm was in de sjoel.

— 1 Sept. Ter gelegenheid van hun 25-jarig huwelijksfeest, dat gisteren plaats had, werd door den heer Ph. Philips en echtgenoot, aan de Israëlijsche gemeente alhier, een fraaie vulkachel ten geschenke gegeven, om in de Synagoge geplaatst te worden.

Philip stierf in 1936 en het is ontroerend om op zijn grafsteen het volgende te lezen. Oeri was zijn Joodse naam. Op de grafsteen staat de overlijdensdatum in de Joodse jaartelling vermeld. Deze telt aldus de Joodse traditie vanaf het moment waarop de aarde is ontstaan. Omgezet in de gewone jaartelling is de overlijdensdatum van Philip Philips 18 maart 1936.

Hier rust de parnas en bestuurder Oeri zoon van Jacob en de naam van zijn moeder was Lea. Hij ging naar zijn eeuwigheid op 24 Adar van het jaar 5696

Philip bekleedde ook allerlei functies in de gemeenschap van Hengelo. Zo zat hij in de feestcommissie ter gelegenheid van de Onafhankelijkheidsfeesten in augustus 1913. Op de foto zie je hem met zijn hoge hoed staande rechts boven.

↑ Foto archief ECAL

Louis Philips

De slager Louis Philips 1865 – 1943 woonde tot op zijn oude dag aan de Ruurloseweg 6 met zijn vrouw Bertha Baer. Ze hadden een dochter die Mina heette en drie zoons. Zij werden bij

de al eerder genoemde razzia op 8 oktober 1941 opgepakt om kort daarna in Mauthausen de dood te vinden.

Jacob Philips was één van hen. In 1932 deed hij opperrabbijn Vredenburg het verzoek om sjocheet oftewel ritueel slachter te mogen worden. Dat werd je niet zomaar. Dan moest je goed bekend staan. Dat stond Jacob en dus werd hij sjocheet en werd hij belast met het toezicht op koosjer slachten.

Dat toezicht heeft Jacob Philips naar eer en geweten uitgeoefend en hij spaarde zelfs zijn vader niet toen die bij het slachten van een geit de regels overtrad.

↑ Foto Joods Monument

Jacobs vrouw Erna en hun beide nog jonge kinderen Louis en Jenny werden op 11 juni 1943 in Sobibor vermoord.

De grafsteen van Jacob Meijers uit het jaar 1957

De oudste grafsteen op de Joodse begraafplaats van Hengelo Gld is die van Salomon Jacob Fortuin. Jaap Meijers is de laatste die er begraven is.

Hij was een zoon van Aron Meijers en Rebecca Jacobs. Hij verloor in de oorlog zijn beide ouders en tevens zijn broer Leo. Ook verloor Jaap zijn eerste vrouw Jeanette Spier die in Enschede werd gefusilleerd. Zijn beide zusters Rosa en Nanny wisten de oorlog te overleven. Jaap Meijers is voor de tweede keer getrouwd met Clara van Leeuwen. Ze kregen twee kinderen. Leo en Edith.

↑ Foto archief ECAL

Jaap Meijers maakte naam als voetballer van de voetbalclub PAX maar hij had ook een goede stem. Er is een prachtige foto bewaard gebleven van het zangconcours Excelsior 1932.

Hij staat zelfbewust op de foto met zijn indrukwekkende haardos en zijn handen in de zij en toont zo zijn horlogeketting op een

↓ Foto www.oudhengelo.nl

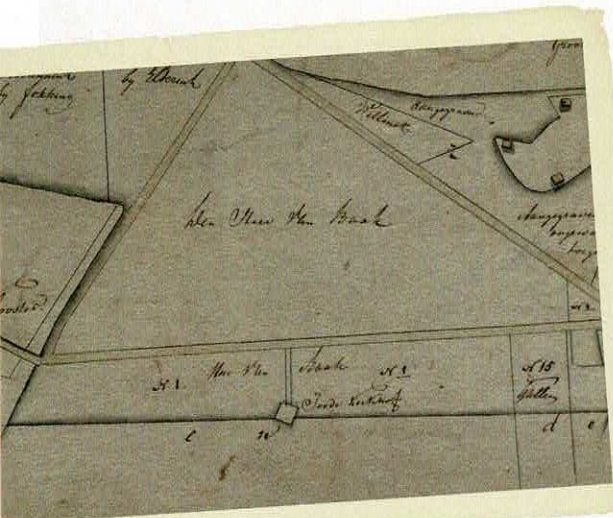
driedelig pak. Ik weet geen foto die beter dan deze illustreert hoezeer de Joden van Hengelo met inzet en vertrouwen deel uitmaakten van de dorpsgemeenschap met haar wel en wee. Totdat het moment kwam waarop de bezetter daar een streep door zette. Voor Joden verboden.

Het einde van de Joodse begraafplaats van Hengelo Gld

In het jaar 1965 is de begraafplaats ontruimd om plaats te maken voor het waterwingebied. De graven zijn overgebracht naar de Joodse begraafplaats te Zutphen. Van velen die in de negentiende eeuw hier hun laatste rustplaats moeten hebben gevonden, ontbrak ieder spoor. De plek werd meters diep afgegraven. De grond moet zijn verspreid op de akkers in de omgeving. Wat rest is een metersdiepe kuil zo groot als een tennisveld.

Agnes van den Brandeler heeft ook van de Joodse begraafplaats een tekening gemaakt. Je ziet een grafsteen en een pad dat over de begraafplaats heen naar het metaheerhuis voert waar de doden gebracht werden voor een laatste zorg en een rituele reiniging.

Ik heb lang moeten zoeken eer ik op oude kaarten de plek vond waar het geweest is. Eén van die kaarten is een kaart uit 1820 waar je een rechthoekje ziet met de aanduiding *Joodse Kerkhof*. De begraafplaats ligt of liever was gelegen in de buurtschap Varsseel in het bos aan de Kloosterweg.

↑ Foto archief ECAL

In het beginnend voorjaar van 2020 ben ik er nog eens heen gegaan. De zon scheen. Het blad aan de bomen liet zich aarzelend zien. Zo fris en teer. Ik liep door het bos en boog de takken opzij. Er stond water in de diepe kuil. In de stilte van die lentemorgen zocht ik een weg om de begraafplaats heen. Daarna ging ik maar weer.

**Symbolischer kan het
haast niet. Die stilte daar.**

Ik keek tussen de bomen door naar omhoog en vroeg mij af of de blauwe hemel die ik door het lentegroen zag, nog net zo was als toen. Toen alles nog gewoon was.

Naschrift

Het laatste woord wilde ik graag geven aan de jongste telg uit één van de oude Joodse geslachten die Hengelo rijk is geweest.

Karel was zijn naam. De dappere jongen was het kind van Samuel Jacobs en Leentje Frankenhuis en het jongere broertje van Edith die aan de Spalstraat woonden in het huis waar groene geglazuurde stenen nog altijd de gevel sieren.

In die fatale nacht van 26 op 27 april 1944 was Karel één van de onderduikers op het Kervel die werden opgepakt en weggevoerd.

Hij werd naar een verblijf voor Joodse kinderen in Arnhem gebracht.

↓ Foto van de schrijver

Karel kwam op 23 juni 1944 aan in Westerbork. Twee maanden zou hij daar blijven. Zonder zijn ouders en zonder zijn zus. Hij moest er maar wat van maken daar in Westerbork. Op 3 september 1944 ging hij op transport en werd na aankomst in Auschwitz direct vermoord.

Er zijn brieven van hem bewaard aan de familie Edelstein. Daaruit komt een beeld naar voren van een dapper kind dat vroeg oud is geworden

Achter het koren gaat een kleine synagoge school

De familie Edelstein had er de zware taak de kinderen op te vangen, zich bewust van het onzekere lot dat de kinderen te wachten stond. Karel heeft kunnen vluchten maar opvallend genoeg wilde de jongen het niet. Hij weigerde. Hij zou de andere kinderen in gevaar hebben gebracht.

en dat anderen maar liever nare ervaringen bespaart.

Hoe gaat het met jullie. Met mij gaat het uitstekend. Er zijn voetbalwedstrijden wat heel prettig is. Het eten is over het algemeen goed. Ik ben ordonnans geworden. Een heel prettig baantje. Ik heb ook een overal en een paar klompen gekregen. Ik heb hier al aardig wat vriendjes, maar verder niets.

Karel is dertien jaar geworden. Een kind uit een Joods geslacht dat een rijke traditie altijd hoog gehouden heeft. Het is alsof zijn portret mij aanziet en zo is het eigenlijk ook. ■

Henk G. Teeuwen
Borculo, najaar 2020

BRONVERMELDING

- S. Laansma, De Joodse Gemeente te Hengelo Gld, 1978
- Hans Kooger, Het Oude volk, 2001
- W.J.M. Hermans, Adres Kervel-kelder schuilplaats voor Joden, 2006
- W.J.M. Hermans, Daar midden in de Graafschap, 2001
- F. Schreuder, Hengelo duizend jaar, 1963
- Eva Moraal, Als ik morgen niet op transport ga, 2014 (brieven Karel Jacobs)
- De Graafschapsbode 08.08.1924, Prachtige zomer-kermis (muziekconcoors Concordia)
- De Graafschapsbode 28.09.1928, Marktfeesten te Hengelo Gld
- De Reclame 09.03.1965, Joodse Begraafplaats gaat verdwijnen

ECAL te Doelinc hem:

- Diverse documenten uit het archief G.H. Morsink

BEELDMATERIAAL

Gelders Archief te Zutphen:

- Reglement van de Ned. Israëlitische Bijkerk te Hengelo, 1875
- Register van gehouden leesbeurten tijdens Joodse feesten 1978 - 1922
- Register van begravenen op de Ned. Israëlitische begraafplaats te Hengelo 1880 - 1924

Vereniging Oud Hengelo:

- H.M. Somson, De Joodse Begraafplaats, oudhengelo.nl 2018
- H.M. Somson, De Joodse gemeenschap en synagoge, oudhengelo.nl 2018
- A. van Hoogstraten - Wigman, Herinneringen aan het Joodse leven, oudhengelo.nl 2018
- H. Somson en E. Somson - Lieverdink, Herinneringen van de heer G.H. Morsink, oudhengelo.nl 2018
- Zes Hengelose Joden omgekomen in Mauthausen, oudhengelo.nl
- Betty Löwenhardt, interview 3 april 1997, oudhengelo.nl
- Grada Roes - Besselink, interview 12 maart 1996, oudhengelo.nl

AALTJE BANNINK LAAT ZICH NIET VERLEIDEN

↑ Met dank aan Frans Geurtsen en Joost van Ommen(bewerking)

In het voorjaar van 1674 begint de rust in Hengelo (Gld) enigszins weer te keren. De Franse bezetters zijn uit de Achterhoek vertrokken. Zo'n anderhalf jaar waren ze er heer en meester. De bewoners zijn berooid en bestolen achtergebleven. Er heerst honger, en Aaltje Bannink heeft drie kindermonden te voeden. Je zou dus verwachten dat ze de etenswaren die de zoon van de dominee haar aanbiedt, met beide handen aangrijpt. Maar dat is niet het geval.

Aaltje en Jan Bannink wonen even ten zuidoosten van Hengelo (Gld), op een boerderij met de naam Kinkelerije. Deze ligt hemelsbreed niet ver van de toenmalige pastorie. En vaak loopt men hemelsbreed, want men doorkruist simpelweg de velden via een karrenspoor: hek open, hek dicht. Wie achteraan loopt, is de hekkensluis. Op een avond, het is al donker, komt domineeszoon Henricus Rumpius de boerderij binnenstappen. Vanonder zijn rok haalt hij een doek tevoorschijn met daarin 'roggemeel, twee rijmen spek en enige eieren'. Hij vraagt haar die aan te pakken en met hem mee te gaan naar de voormalige pastorie midden in het dorp.

Die staat leeg sinds het gezin van de dominee is verhuisd naar een nieuw onderkomen aan de Ruurloseweg. In dat lege huis wil hij 'zijn wille' met haar doen. Haar man zal er niets van merken, zo garandeert hij. Wat moet het voor Aaltje verleidelijk zijn geweest om er op in te gaan. Maar ze is sterk. Henricus staat niets anders te doen dan af te druipen.

Aaltje zal zo rond de 32 jaar oud zijn geweest, Henricus 19.

Niet de enige

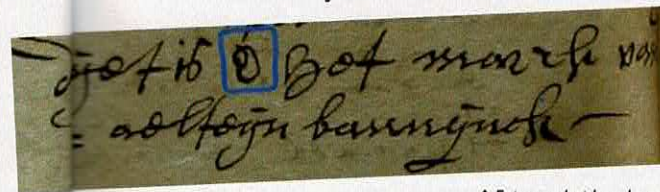
Later probeert hij het nog een paar keer. Bij zijn laatste poging valt hij haar zelfs om de hals, kust haar en belooft 'een schepel boekweit' te brengen. Weer weigert Aaltje. Hengelo kan trots op haar zijn: een vrouw die zich in haar tijd niet alleen tegen een man tweewer durft te stellen, maar zelfs tegen iemand hoog in de pikorde. Wat mij betreft heeft ze voor haar moed een straatnaam verdiend. Maar ... die blijkt er al te zijn.

Aaltje is niet de enige vrouw die door deze zoon van de Hengelose predikant Theodorus Rumpius is lastiggevallen. Als Henricus later - hij is zijn vader dan al opgevolgd -

op dit gedrag wordt aangesproken, doet hij het voorval met Aaltje af als 'lacherij'. Hij was nog maar een kind, zo zegt hij, nog geen 12 jaar oud! Hoe kun je zoiets dan als kwaadaardig betitelen? Maar Justitie gaat hier niet in mee en laat Aaltje ondervragen.

Twee verklaringen

Het is inmiddels 1683. De plaatselijke rechter vraagt Aaltje wat er in 1674 precies is gebeurd. Alles wat ze verklaart wordt genoteerd en later uitgewerkt. Dat uitwerken kan een dag duren. Het is gebruikelijk dat zo'n tekst daarna wordt voorgelezen - lang niet iedereen kan lezen - en door de ondervraagde persoon voor akkoord wordt ondertekend. Die verklaart daarmee tevens onder ede dat het verslag waarheidsgetrouw is. Dat is in dit geval niet gebeurd, want in de tussentijd was Aaltje naar Ruurlo afgereisd om haar ziek geworden moeder te verzorgen. Dat althans heeft de rechter onderaan de tekst genoteerd. Twee dagen later is Aaltje kennelijk alweer terug uit Ruurlo, want dan legt ze nog een verklaring af, dit keer op verzoek van de dominee. Deze heeft ze wel ondertekend. Dat deed ze met een 'mark', een door haar getekend symbool. Want Aaltje kan niet schrijven.

↑ Foto van het handmark

'Dijet is [mark] het marck van Aeltijn Bannijnck'

Uit deze tweede verklaring blijkt dat Aaltje nogal schrok toen de rechter zijn verslag voorlas aan haar en haar man. Aaltje: 'Er stond niet wat ik verteld had. Hij had van alles weggelaten en ... toegevoegd. De rechter heeft het gebeurde wel tien keer groter gemaakt dan het in werkelijkheid was. De dominee was destijds nog maar een kleine jongen, moet u bedenken. Het was alleen maar een beetje 'kinderwerk en lacherij'. Dát heb ik verklaard, maar dát hoorde ik in het verslag niet terug. Daarom heb ik geweigerd de eed af te leggen.

Toen heeft de rechter me onder druk gezet en gedwongen om te tekenen. Ik moest wel drie keer 'grijnen'. De onderrechter nam het nog voor me op. Hij zei: "Dat zijn oude dingen die achter ons liggen." De rechter reageerde geïrriteerd: "Waarom verdedigt u dat ongewassen personage." Hij doelde daarmee op de dominee. Toen ben ik weggegaan. Later die dag vroeg de rechter me opnieuw om de eed af te leggen. "Doe het voor mij", zei hij. Maar ik heb het niet gedaan.'

De waarheid

Maar wat is hier de werkelijke waarheid, wat is er echt gebeurd? Door wie is Aaltje onder druk gezet? Door de plaatselijke rechter of door Henricus Rumpius? Heeft de rechter er een onsje meer van gemaakt? Dacht hij op deze manier een mooie verklaring tegen de dominee te hebben? Want hij is de schandalen waardoor de plaatselijke kerkgemeente geplaagd wordt, meer dan zat. Bovendien: de hogere rechter in Zutphen vertrouwt hem en zal dit verslag daarom ook wel zonder Aaltjes handmark voor waar aannemen. Dus ... was Aaltje wel naar haar zieke moeder in Ruurlo? Of is ze bezweken onder de druk van de dominee? Rumpius is immers fanatiek voor zijn 'eer, goede naam en faam' aan het vechten. En ook: hij was destijds 19 jaar. Spreek je dan nog van kinderwerk?

Of, een derde mogelijkheid: Aaltje geneert zich voor wat er is gebeurd. Tijdens de voorlezing is haar man er immers bij?

Naar Zutphen

Begin 1684 wordt Aaltje gedagvaard om bij het (hogere) landdrostengerecht in Zutphen een verklaring te komen afleggen. Een dagvaarding houdt in dat je verplicht bent te verschijnen. Doe je dat niet, dan kan dat een behoorlijke boete opleveren. Aaltje verschijnt echter niet. Maar na een tweede oproep reist ze op 4 maart wel naar Zutphen, samen met haar man. In die tijd een hele reis.

Haar wordt gevraagd: 'Waarom bent u de vorige keer niet gekomen?' Aaltje: 'Ik moest vlas hekelen voor mijn landheer (de eigenaar van hun boerderij). Bovendien was mijn kind erg ziek, zo ziek dat het de dag erna gestorven is.' Helaas weten we niet of deze feiten kloppen.

Opnieuw wordt ze gedagvaard, nu voor 18 maart. Op 17 maart, de dag ervoor, klopt de dominee bij Aaltje aan de deur. Hij heeft een

brief bij zich. 'Deze brief komt van de rechtbank', zo zegt hij, en leest hem voor. Er staat in dat ze morgen niet in Zutphen hoeft te verschijnen. Rumpius voegt er nog aan toe: 'Ik sta voor alle hinder en schade in.' Aaltje antwoordt kordaat: 'Maar ik ga wel.'

De volgende dag gaat ze inderdaad naar Zutphen. Bij de rechtbank aldaar wordt haar gemaand om de waarheid te spreken. Dit 'op poene van verlos van ziel en zaligheid'. Doet ze dat niet, dan zal ze als straf haar ziel en zaligheid kwijtraken. Dan leest men voor wat de Hengelose rechter destijds heeft opgeschreven: 'Klopt dat?' 'Ja, dat klopt', antwoordt ze.

De rechtbank: 'Heeft dominee Rumpius u na dat verhoor dronken gevoerd met brandewijn of andere sterke wateren en u zo misleid om een andere verklaring af te leggen?' Aaltje geeft geen antwoord. Dat zegt genoeg. ■

Alice Garritsen

25 november 2020
garritsenalice@gmail.com

Meer over de genoemde vroegere Hengelose predikant valt te lezen in mijn boek "Een beerput die geen doofpot werd".

*Kijk voor meer informatie op:
alicegarritsen.blogspot.com*

Samenstelling bestuur & COLOFON

Frans Geurtsen	Voorzitter	Vordenseweg 7	0575 - 46 29 45
Joop Brugman	Secretaris	Hofstraat 4	06 - 20 74 20 10
Henk te Brake	Penningmeester	De Heurne 49	06 - 53 71 33 79
Gerdien Mullink	Lid	Berkenlaan 20	0575 - 46 20 51
Elise Harmsen	Lid	Het Karspel 34	0575 - 46 37 48
Pieter Gerrits	Lid	Vloed 7	0575 - 46 27 81
Gert Harmsen	Lid	Steenderenseweg 15	0575 - 55 14 88
Karel Cornegeor	Lid	Fokkinkweg 6	0575 - 47 39 92

ACTIVITEITENCOMMISSIE

Gerdien Mullink	Berkenlaan 20	0575 - 46 20 51
Betsie Abbink	Kerkstraat 20	06 - 23 00 97 30

REDACTIE

Harm Waamelink	Jan Steenstr. 78 Zelhem	0314 - 62 12 90
Toon Roelofsen	Singel 11	0575 - 46 56 91
Frans de Vrugt	Branderhorstweg 1	0575 - 46 18 83
Ellie Boesveld	Rommelinkdijk 12	06 - 57 10 40 23

Eindredactie:	Frans Geurtsen
E-mail redactie:	redactie@deoldekaste.nl
Website:	www.deoldekaste.nl
Ontwerpen druk:	Mull2media, Doetinchem

Geregistreerd bij de Koninklijke Bibliotheek onder nr. ISSN 1330-068X. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen al dan niet te plaatsen, te wijzigen of in te korten. Overname van artikelen uit "De Olde Kaste" geheel of gedeeltelijk, is slechts toegestaan met bronvermelding en na toestemming van de redactie.